

De VU in oorlogstijd

Hoe stelde de Vrije Universiteit zich op in de Tweede Wereldoorlog? Op 31 oktober vorig jaar organiseerde de historische commissie een themabijeenkomst over de universiteit in oorlogstijd. Dr. Gjalts Zondergeld, docent Nieuwste geschiedenis, presenteerde er zijn boek *Geen duimbreed?! De Vrije Universiteit tijdens de Duitse bezetting*.

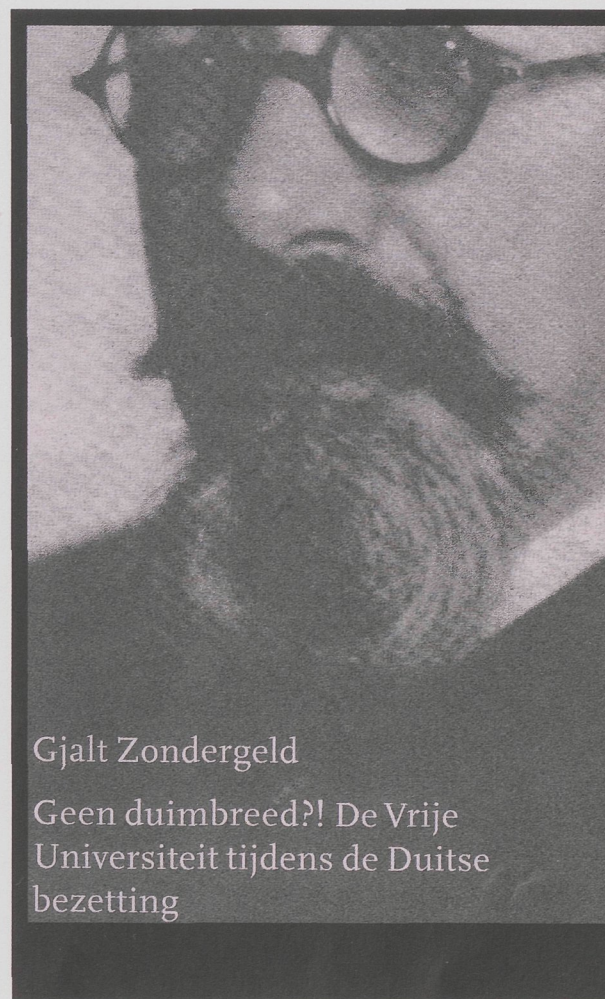
Volgens Zondergeld nam de VU vrij snel stelling tegen de Duitsers. De universiteit liet bijvoorbeeld joodse studenten toe en sloot de deuren begin 1943 uit protest tegen de loyaliteitsverklaring die de bezetters toen van studenten eisten. Hoogleraar Jan Waterink sprak de studenten toe op de avond van de sluiting:

“Maatregelen der bezetters maken het gewenscht, maken het noodzakelijk, dat wij hen voor zijn. Dat is geen zwakte en geen lafheid, maar dat is bewustzijn van blijvend verzet.”

Achter de officieel gesloten deuren werden in het geheim tentamens afgenomen en werkstukken beoordeeld. Inmiddels was ook het studentenverzet op gang gekomen. Een overkoepelend illegaal studentencontact werd opgericht, de Raad van Negen, die met de komst van VU-student Knoppers eigenlijk een Raad van Tien werd. Begin '43 werd Knoppers

in de trein opgepakt. Hij droeg een exemplaar van *De Geus* bij zich, die de Raad gebruikte als berichtenblad. Bij het opstaan kon Knoppers nog snel tegen zijn overbuurman fluisteren dat zijn vader dominee was en in de Beethovenstraat woonde. Zo kon die worden gewaarschuwd en hij kreeg zijn zoon na tien dagen vrij. Met de meeste gearresteerde studenten liep het minder goed af. Bijvoorbeeld studenten die weigerden de loyaliteitsverklaring te tekenen, werden onder slechte omstandigheden tewerkgesteld in Duitsland. De oorlog kostte 89 studenten, docenten en oud-studenten het leven.

Zondergeld constateert opmerkelijke verschillen tussen de VU en andere Nederlandse universiteiten. Bij de VU was 90 procent van de studenten gereformeerd, en dat zorgde samen met het kleinschalige karakter van de instelling (561 studenten en 33 docenten) voor een groot saamhorigheidsgevoel. Die onderlinge verbondenheid was volgens Zondergeld de belangrijkste troef in de verzetsstrijd van de VU. Niet elke hoogleraar was zo onbuigzaam jegens de bezetter. Een enkeling ontpopte zich zelfs als collaborateur. “Als gereformeerden fout waren, waren ze ook meteen goed fout”, zei Zondergeld.

Gjalts Zondergeld

Geen duimbreed?! De Vrije Universiteit tijdens de Duitse bezetting

Geen Duimbreed?! De Vrije Universiteit tijdens de Duitse bezetting, Meinema, Zoetermeer, 2002